

Öbacka BRUS

Mars 2019

Vårdikter

Sommar- och **vintertid**

Djupdykning i KAKAO

MER OM BELGIEN

Autism

Tulpaner

INNEHÅLL

- 3 Finn fem fel
- 4-5 Belgien Del 2
- 6-7 Johnnies favoritfilmer på Youtube
- 8-9 Vårdikter
- 10-11 Barnsagoftor
- 12-13 Ronnys målningar
- 14-17 Tulpaner
- 18 Sommar- och vintertid
- 19 Facit
- 20-21 Kakao i världen
- 22-23 Hanna om autism
- 24-25 Lättläst: Raketer förbjudna
- 26-27 Lättläst: Signalfel
- 28 Kommunförändringar

Dessa personer har bidragit med material i detta nummer:

Charlotte Björk

Stina Palm

Johnnie Stierna

Malin Stenberg

Ronny Östman

Jonas Nordberg

Hanna Löfgren

Hör av er om ni har något ni skulle vilja ha med i tidningen eller idéer om vad vi kan skriva om.

Maila oss era idéer på:
dagligverksamhet.Papper-stygn@harnosand.se

Stina

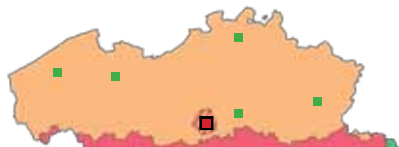

BELGIEN

Del 2: Flandern och flamländska

Flandern

I landets norra tredjedel Flandern bor cirka 6 600 000 (sex miljoner sexhundra tusen), 60% av befolkningen.

KARTAN UTAN PRICKAR
GJORD AV: Ssolberg

Provinser

Flanderns provinser, namngivna från nordväst till sydost (de gröna fyrkanterna är provinshuvudstäderna):

Västflandern, West-Vlaanderen på flamländska, med provinshuvudstaden Brygge. Brygge (118 053 invånare) kallas Belgiens Venedig, men har bara en stor kanal som går rakt igenom stora delar av staden. Det är en historisk stad med många gamla byggnader bevarade.

Östflandern, Oost-Vlaanderen, med provinshuvudstaden Gent (257 029 invånare).

Provinsen med provinshuvudstaden **Antwerpen** (Antwerp på flamländska). Staden är Flanderns största. 517 042 invånare, 940 671 i storstadsområdet. Dess hamn är den näst mest aktiva i Europa. Antwerpen har stor diamantindustri och kallas

“Världens diamanthuvudstad” och tack vare hamnen var det lätt att frakta diamanten därifrån.

Limburg med provinshuvudstaden Hasselt (knappt 70 000 invånare).

Flamländska Brabant, Vlaams Brabant, med provinshuvudstaden Leuven, 99 288 invånare. Här ligger Belgiens största universitet.

Stina i Flandern

Jag var i Flandern sommaren 2001 tillsammans med en grupp svenskar och besökte en grupp flamländare. Vi bodde på det estetiska träningscentret Destelheide i byn Dworp i kommunen Beersel i Flamländska Brabant, 14 kilometer söder om huvudstaden Bryssel och knappt 7 mil sydost om Gent. Den staden ser flamländarna som sin huvudstad.

Flamländska nationaldagen den 11 juli, dagen innan vi kom, och den officiella nationaldagen den 21 juli - dagen innan vi åkte hem hade varit kul att fira, men ingen ens sa något.

De här ungdomarna sa att det var lättare att samarbeta med oss svenskar än med vallonerna.

I Brygge åkte vi guidad båt tur längs den stora kanalen och även korta jag följde guidens instruktioner och duckade (eller snarare böjde mig ned) för att inte slå huvudet i vissa låga broar.

De flesta som hört talas om någon kuststad i Belgien har nog hört Oostende, som ligger precis väster om Brygge i Västflandern. Men jag var till en annan kuststad, Knokke, lika långt norr om Brygge.

Flamländska

Flandern är flamländskspråkigt, i stort sett samma språk som grannarna Nederländernas.

Språken liknar tyska och svenska, framför allt i skriftspråket, så skrivna är de inte så svåra. I talspråken gör en massa extra che-ljud att det blir svårt att förstå.

Här är exempel på ord som liknar svenska:

Uitgang, stadhuis, hoofdstad, dansje/
zwempartij in de regen, groepsfoto,
Zweden, Zweeds, koekjes, wafels,
gratis, bus, centrum

Koninkrijk België = Konungariket
Belgien

Ik begrijp je niet! = Jag förstår dig
inte!

Begrijpt u mij? = Förstår du mig?

Wat is u naam? = Vad heter du?

Mijn naam is ... = Jag heter ...

Wat is dit? = Vad är det?

Waar is het? = Var är det?

Hier/daar = Här/där

Pas op! = Se upp!

Een ongeluk komt zelden alleen =
En olycka kommer sällan ensam

Alle wegen leiden naar Rome = Alla
vägar leder till Rom

Skillnaderna mellan nederländska
och flamländska finns mest i uttal, i
flamländskan formas che-ljuden
längre fram i munnen och blir mjukare.

Men det finns även en del ord som är
olika. Till exempel de här:

(BE), (NL), (SE)

apelsien, sinaasappel, apelsin

plaaster, gips pleister, plåster

(kook)pot, pan, kastrull

tas (om uit te drinken)*, kop(je) of
mok, kopp eller mugg

retourneren, terugzenden, skicka
tillbaka

inwonertal, inwonersaantal, invånar-
antal

schoolreisje, schoolreis, skolresa

vrachtauto, vrachtwagen, lastbil

manneke, junge, pojke.

* att dricka ur. Tas betyder även väska.

(BE): Belgien

(NL): Nederländerna

(SE): Sverige

TEXT: Stina Palm

KÄLLA: Facebook, Youtube, Wikipedia,
destelheide.be, rypeapp.com,
www.10fakta.se, quora.com,
visitfflanders.com

DEL 3 i nästa nummer: Bryssel

Top 10-lista över favoritfilmer på YouTube

TEXT: Johnnie Stierna

The Three Stooges - Gammlar }– År 2012 –
Typ-film Komedi –
Tid 1:32:00 – 100%

Laurel & Hardy: Babes In Toyland }– År 1800 –
Typ-film Komedi –
Tid 1:17:59 – 99%

Forbidden Empire }– År 2014–
Typ-film Äventyr/Fantasi/Mysterier –
Tid 1:41:23 – 99%

Night of Lycan }– År 2013–
Typ-film Action/Fantasi –
Tid 1:27:10 – 98%

Cooties }– År 2014 –
Typ-film Action/Fantasi/Skräck –
Tid 1:28:24 – 95%

Öbackabrus

Day of the Dead }– År 2007 –
Typ-film Action/Fantasi/Skräck –
Tid 1:25:55 – 92%

Silent Hill Revelations }– År 2012 –
Typ-film Fantasi/Skräck –
Tid 1:34:30 – 92%

Silent Hill }– År 2006 –
Typ-film Fantasi/Skräck –
Tid 2:05:30 – 90%

The Horde Zombiie }– År 2009 –
Typ-film Action/Fantasi/Skräck –
Tid 1:36:49 – 89%

Imaginaerum }– År 2012–
Typ-film Drama/Fantasi/Musikal –
Tid 1:15:51 – 50%

Vårdikter

Dikt i mars

Dagarna sträcker sig
spänstigt mot vår.
Ljusdagar.
Droppdagar.
Dagar som krukor
fyllda av sol och vatten.
Vi lyfter krukorna i famnen.
Lätta är de som löften
om vaknande liv,
klarare rymd
och doftglädje.

Barmark

Barmark och vattenpölar här och där
Framåt mot våren det långsamt bär
Solen som lockar med värme och ljus
Våren får fäste i varje hus
Blommor och blad längtar upp igen
Till en yr vår innan sommaren...

Våraning

Jag läser till om huset
en stund i trädgärn står.
Härute kallt och fruset:
jag ser blott vinterns spår.
Det knastrar torrt i gruset
när jag till bussen går.
Då når mig lyckoruset
- en glädjekick jag får.
Det är det milda ljuset
som löften ger om vår!

Vårhaiku I

Utan grym vinter
Ingen vår att längta till
Därför bor vi kvar.

Vårhaiku II

Älskade vårsol
Skynda dig att dagsmeja
Bort snövall och is.

Knoppar

Knoppar som letar sig upp ur den
tinande jorden
Knoppar som slår ut
utvecklas i takt med solens strålar
Blommar ut till de vackraste
skönheter
Våren har kommit-

Vid Vätterns strand

Så smälter då snön så sakteliga bort
Där solens strålar lyser
Att våren inte ska bli alltför kort
Att inte naturen fryser
Det är en önskan som finns inom oss
När vintern har tvekat ibland
En vårdag där isen bryter sig loss
Vid Vätterns natursköna strand...

En tanke till liljan

Ett hav som böljar i vitaste vitt
Med inslag av spirande grönska
Där liljornas skönhet når ögat ditt
Det är vad vi helst av allt önska
Nu ligger snön kall och vi kanske går
Mot varmare tider trots allt
En årstid som lystrar till namnet
VÅR
Där det inte längre känns kallt...

IDÉ: Malin Stenberg

BEARBETNING: Stina Palm

KÄLLA: novell.nu

När kommer du....

Var är du våren vårt kära Sverige är
täckt av snö och is,
jag längtar efter blomsterprakten och den
ljuva solen du måste snart stå bi.
Backar täckta av vitsippor och liljekonvaljer
istället för denna vita kyla en vårsol
som gör att björkarna skjuter skott,
fågelkvitter från alla fåglar som tittar hit
till detta längtar jag så nu undrar jag bara
när kommer du med din värme?

Våren är här

Känn blodet som bultar bak rodnande kinden
hör lärkor som drillar mot azurblå sky.
Och smekande, lekande solvarma vinden
när kroppar som spritter: var dag känns som ny.

Mitt hjärta likt kvigan som kesar i hagen,
blygt pojkar blir - var flicka är kär.
Med läppar mot läppar famnar vi dagen
och njuter av vällust ty våren är här.

Långt fjärran från vinterns mörker och kyla
gul maskrosen lyser på åker och äng.
Ej längre hörs nordan kring knutarna yla
det spirar och knoppar i var blomstersäng.

Otaliga gånger jag sett detta hända,
miraklet känns större för varje år.
Visst vet jag att livet en dag ska ändas
men jord föder nytt liv -
det sker varje vår.

BARNSAGOFRÅGOR

1. Hur många var Snövits kompisar, dvärgarna?

1	X	2
7	5	9

2. Vad heter Emil i Lönnebergas syster?

1	X	2
Karin	Lisa	Ida

3. Vilket djur är det som är lärare i Tomtebobarnens skola?

1	X	2
Haren	Ugglan	Räven

4. Innan hunden Svipp flyttade till Barnen i Bullerbyn bodde han hos en arg gubbe, vad jobbade han med?

1	X	2
Snickare	Skomakare	Smed

5. Hur gjorde vargen för att komma in i de tre grisarnas hus?

1	X	2
Använde nyckel	Grävde en gång	Blåste på huset

6. Vem är inte en dvärg från Snövit?

1	X	2
Trötter	Glader	Arger

Öbackabrus

7. Vilken blomma växte upp som en hög häck runt Törnrosas slott?

1	X	2
Solros	Maskros	Ros

8. Vad var häxans hus, i Hans och Greta, gjort av?

1	X	2
Godis	Pepparkaka	Glass

9. Vad växer på Pinocchio när han ljuger?

1	X	2
Näsan	Örat	Armen

10. Mästerkatten blev jättesnäll när han fick ett par skor av sin huse. Vilken sorts skor var det?

1	X	2
Sandaler	Stövlar	Joggingskor

11. Vad tappade Askungen på balen?

1	X	2
En sko	Sitt halsband	En handske

12. Vilket jobb hade Pippis pappa?

1	X	2
Busschaufför	Lokförare	Sjökapten

Öbackabrus AKVARELLMÅLNINGAR

Öbackabrus

Härliga tulpaner

TEXT OCH FOTO:
Malin Stenberg

Skötsel av tulpaner:

Tulpaner köper vi ofta förpackade i plast eller papper, låt det sitta kvar.

Skär av stjälkarna några centimeter och ställ dem i en vas med kallt vatten.

Låt plasten eller pappret sitta kvar några timmar, så blir tulpanerna raka och fina.

Tulpaner behöver nytt vatten varje dag, ny snittyta varannan dag och en sval plats att stå på.

Frukt innehåller etylengas, vilket förkortar tulpanernas hållbarhet så placera inte tulpaner i samma rum som frukt.

Tulpanfakta

- Svenskarnas favoritblomma är tulpanen.
- Det finns över 6000 olika sorters tulpaner.
- Omkring 1960-70-talet började man odla tulpaner i Sverige.
- Tulpanens latinska namn är Tulipa.
- En fransk forskningsresande vid namn Belon sägs vara en av dem som förde in tulpanen i Europa.
- Den första som dokumenterade en tulpanodling i Sverige var Olof Rudbeck d.ä. År 1685 hade han 38 olika tulpaner i Uppsala.
- Under perioden 15 januari och fram till påsk köper vi svenskar runt 130–160 miljoner tulpaner.
- I slutet av 60-talet började tulpaner säljas i livsmedelsbutiker.
- Tulpaner finns i alla färger utom blått.
- Det tar 15-20 år att förädla fram en ny tulpan till försäljning.
- Tulpanen lagrar all sin näring i löken.
- Tulpanen var mest populär i Nederländerna på 1600-talet.
- För att odla tulpaner krävs det två odlingar, först tulpanlöksodling och efter det tulpanodling.
- Tulpanen kräver flera års arbete innan du kan köpa den i affären.
- De flesta tulpaner vi köper odlas i svenska växthus, men tulpanlöken importeras från Nederländerna.

TEXT: Malin Stenberg

KÄLLA: odla.nu, blomsterlandet.se, blomma.eu, alverbacks.se, wikipedia.org, skonahem.com, interflora.se, expressen.se, tulpanguiden.se, bondeniskolan.se

Svenska tulpanodlare

Blomsterlöksgruppen består av 13 företag som alla odlar tulpaner. Alla odlarna odlar enligt Svenskt Sigills kvalitetsregler.

Odlarna finns på dessa platser, listade i nord-sydlig riktning.

Medelpad: Sundsvall

Gästrikland: Gävle

Uppland: Stockholm - Vallentuna, Ekerö, Färentuna (Ekerö)

Södermanland: Eskilstuna

Halland: Frillesås, Väröbacka, Varberg

Småland: Lenhovda

Skåne: Kristianstad, Billeberga, Tygelsjö (Malmö)

TEXT OCH KARTMARKERINGAR:
Stina Palm

Sommar- och vintertid

Natten till sista söndagen i mars ställer vi fram klockan en timme, till sommartid. Många ogillar omställningen.

EU håller på att ta bort den, men för att vara säkra på att ändringen går igenom vill EU:s nuvarande ordförandeland Österrike skjuta på den till 2021.

Om EU skulle ta bort den redan 2019 skulle de kanske inte få med sig tillräckligt många länder i omröstningen.

Att vänta till 2021 skulle dessutom förhindra att tidszonerna i EU blir ännu mer förvirrande än vad de redan är.

En tredje orsak är att flygbolagen i Europa minst behöver 1 1/2 år på sig att förbereda sig.

Sverige införde sommartid 1916, samma år som flera andra länder, på försök 15 maj–30 september, men bönderna protesterade så mycket att försöket inte upprepades åren efter. Först 1980 infördes det igen och då i den omfattning som det är nu, sista lördagen i mars till sista lördagen i oktober.

Vi får väl se om det försvinner för alltid den här gången eller om det blir som tidigare.

TEXT: Stina Palm

KÄLLA: nyheter24.se, Wikipedia, sommarlovet.se

Omställning till sommartid

Omställning till vintertid

Öbackabrus

FACIT BARNSAGOFRÅGOR

1. 1 (7 st)	7. 2 (Ros)
2. 2 (Ida)	8. X (Pepparkaka)
3. X (Ugglan)	9. 1 (Näsan)
4. X (Skomakare)	10. X (Stövlar)
5. 2 (Blåste på huset)	11. 1 (En sko)
6. 1 (Dunderhonung)	12. 2 (Sjökapten)

FACIT FINN FEM FEL

I VÄRLDEN

Ursprung

Ursprungligen kommer kakobönan från de upptäckter som spanjorerna gjorde i Mellanamerika, med erövringen av aztekernas och mayaindiernas riken.

Spridning

Därifrån har plantan spridits i mer kommersiell ordning till främst Västafrika där Elfenbenskusten idag står för 46% av produktionen, samt grannlandet Ghana med 15%, totalt mellan 67-70% av all kakaoproduktion i Afrika. Även Nigeria har mätlig kakaoproduktion.

I Asien skördas kakao i Indonesien samt Malaysia, men produktionen är betydligt mindre än i Afrika.

Ursprungsländer som Brasilien och Ecuador levererar endast en mindre del av världens kakoproduktion.

Handel

Råvarupriset på kakao har legat stabilt lågt, men ett trendbrott med stigande världsmarknadspriser har manifesterats det senaste årtiondet. Dessa högre priser kan ge oönskade effekter, med högre konsumtionsbenägenhet på kakao, och fler produktionskomplement till kakaon i Afrika i framtiden, samt högre sysselsättning i de kakaoproducerande länderna. 2010 och 2011 noterades det högsta kakaopriset på 32 år, och 2014 steg priset med ca 20% på kakaomarknaden.

Produktion och konsumtion

För närvarande beräknas runt 50 miljoner vara sysselsatta inom kakaoproduktion och omkring 3 000 000 ton kakao produceras årligen.

Störst chokladkonsumtion har Schweiz, Österrike och Irland. Anmärkningsvärt är att Storbritannien har lägre chokladkonsumtion än exempelvis Sverige.

Öbackabrus

Export

2011 blev det maktstrid mellan valförloraren Laurent Gbagbo och segraren Allesandro Quattara i Elfenbenskusten. Det blev utgångsförbud i största staden Abidjan. FN:s säkerhetsråd röstade för att Gbagbo skulle överlämna makten. FN tog även kontroll över Abidjans flygplats medan vissa begränsade strider ägde rum i Elfenbenskusten. Därefter tog Quattara över kontrollen i huvudstaden Yausussambuko, samt den största hamnen för kakaoproduktionen, San Pedro. Det var den första konflikten inom de kakaoproducerande länderna. Över en miljon beräknades sedan vara på flykt från Elfenbenskusten. Efter tre månaders uppehåll återupptogs kakaoproduktionen i hamnarna av fraktbolagen.

Hantering

Synpunkter från intresseorganisationer har lämnats på den ekologiska och sociala hanteringen av kakaoproduktionen. Bl a menar man att ensidig produktion och skörd leder till att jorden vittrar sönder och blir oanvändbar. Kritik har riktats mot användning av barnarbete i Västafrikas kakaoodlingar.

Här kan man anmärka att fler synpunkter lämnats om kakaoproduktionen och dess effekter, sedan S och MP:s regeringssamarbete i Sverige, om det nu betyder något. Den afrikanska sjukdomen ebola drabbade inte Elfenbenskusten och Ghana, men intilliggande länder som Liberia och Guinea blev föremål för epidemin. Kanske Elfenbenskusten och Ghana har visst sjukdomsskydd pga produktionen.

TEXT: Jonas Nordberg

KÄLLA: Råvarumarknaden, Aftonbladet, Svenska Dagbladet

FOTO: Andwhatsnext

Autism

TEXT: Hanna Löfgren

Autism är en funktionsnedsättning som är kopplad till hjärnans utveckling.

Två huvudgrupper för att beskriva autism:

1. Personen har begränsningar i sociala förmågor.
2. Personen upprepar ”mönster” vad gäller sitt beteende, intressen eller aktiviteter.

Många med autism är över- eller underkänsliga för intrycken från sina egna sinnen.

En del barn med autism utvecklar sitt talande sent och ibland inte alls.

Andra kan ha ett mycket avancerat tal.

Det kan vara svårt för en person med autism att förstå vad andra säger eller skriver, även om hen känner till många ord.

Ögonkontakt, ansiktsuttryck, gester och kroppsspråk kan vara svåra för en autistisk person att tolka och förstå.

”Osynliga regler” kan upplevas som hopplösa att hantera och ens förstå meningen med.

Öbackabrus

En del autistiska barn bryr sig inte om leksaker på samma sätt som andra barn gör.

Redan i förskoleåldern kan personer med autism få ett starkt, ensidigt intresse, som dataspel, matematik eller faktasamlade om till exempel bilmodeller.

En autistisk person kan vara väldigt beroende av rutiner, och därför bli upprörd om rutinerna plötsligt ändras utan förvarning.

Ordet "autism" kommer från ett grekiskt ord, "autos" som betyder "själv".

Autism går inte att bota, och det är ingenting som man kan växa ifrån.

Många barn med autism kan ha hjälp av tidiga pedagogiska insatser som är anpassade för individen ifråga.

40% av alla autister har inget språk överhuvudtaget; och de som har ett språk har ofta problem med språkförståelse och uttrycksförmåga. Detta kan märkas redan vid spädbarnsåren. Det kan därför vara lätt för omvärlden att tro att barnet inte har någon hörsel.

En del individer har beteenden som upprepas hela tiden, till exempel att vifta med händerna eller att gå på tårna.

Det finns en stor variation mellan olika individer vad gäller hur kraftigt autismhandikappet är. Det finns även personer som har högfungerande autism. Dessa personer har ett mycket normalare språk och beteende.

Autister har svårt med:

- Förmågan till samspel med andra människor
- Förmågan till ömsesidig kommunikation
- Fantasi, lek, beteenden och intressen. De har även svårigheter med uppmärksamhet, imitation, symbolhantering, begreppsbyggnad och generalisering.
- Vid autism förekommer ibland: utvecklingsstörning, epilepsi, syn- och hörselnedsättning samt talsvårigheter. Huvudproblemet för autister är brist på ömsesidighet och nedsatt förmåga att leva sig in i andra människors perspektiv.
- "Sammanhang" och "konsekvens" är svåra begrepp för en autistisk person.

KÄLLA: Fakta från broschyren Autism- vad är det? Om autism; aspergers syndrom och andra autismliknande tillstånd

Öbackabrus

Inga raketer på sista april och nyår

Från och med i år krävs det tillstånd och särskild utbildning för att använda raketer med styrpinne, som är de bruna pinnarna på raketerna till vänster.

Raketer med styrpinne har varit orsak till många olyckor under de senaste åren. Varje år skadas cirka 100 personer så allvarligt av raketer att de behöver åka till akuten. Med de nya reglerna ska olyckorna minska.

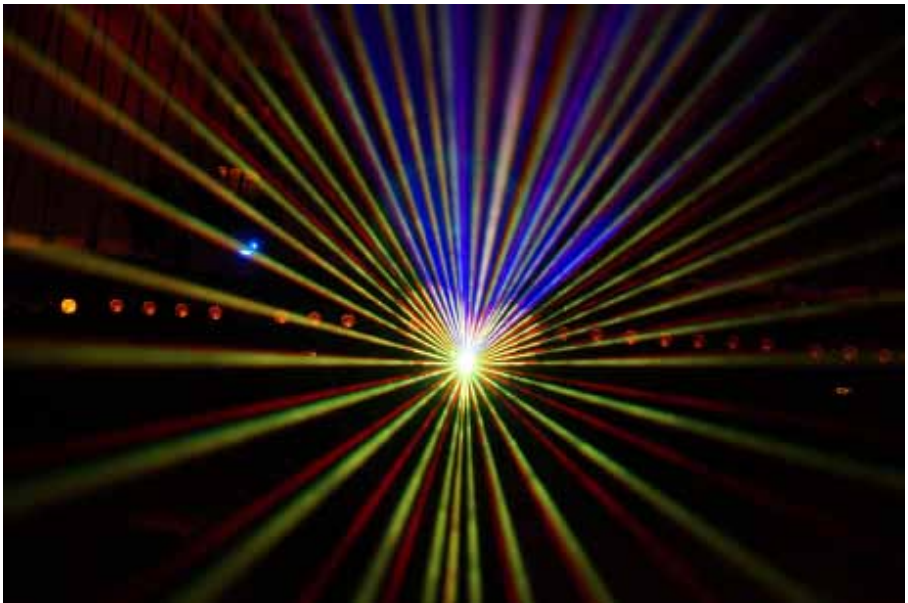
Förutom nyår är sista april en kväll då det skjuts mycket raketer.

Istället har flera kommuner börjat med ljusshower. Då använder man laser, som när det används så här inte skadar någon.

TEXT: Stina Palm

KÄLLA: metro.se, expressen.se, aftonbladet.se

Öbackabrus

Vad är signalfel?

När man ska åka tåg kan man ibland läsa ordet **signalfel** på skylten eller höra om det i högtalarna och så kommer det inget tåg på rätt tid.

Men vad betyder signalfel?

Jo, det är när en signal visar att något som har med tåget att göra är fel.

Till exempel:

- Krånglande växel (så tåget inte kan köras)
- Spåret (till exempel att en kontaktledning ramlat ner, så tågen inte får ström)
- Trafikstörning (till exempel andra tåg som gått sönder eller av någon annan anledning spärrar spåret)

Öbackabrus

TEXT: Stina Palm

KÄLLA: svt.se

PAPPER OCH STYGN

Maria Hellström är ny verksamhetschef för Omsorg om Funktionshindrade. Hon efterträder Elisabeth Högberg.

Maria Sundin Forslund är ny enhetschef boende inom Omsorg om Funktionshindrade. Hon efterträdde Annika Vestman.

Skolchefen Birgitta Wigren blir tf kommundirektör när Sofia Pettersson slutar den 1 april, tills en ny kommundirektör finns på plats senast vid årsskiftet. Rekryteringen är i full gång. Det är sedan tidigare klart att Wigren efterträds som skolchef av Roland Bång, nu socialchef i Vilhelmina kommun. Han tillträder också den 1 april.

KÄLLA: harnosand.se

